

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXXI.

PROSINAC 1935.

BROJ 12.

Dr. JOSIP POLJAK :

ZAGREB

LOKVARSKA PEĆINA

Bogatstvo Gorskog Kotara na prirodnim ljepotama daje mu punim pravom ime »Hrvatske Švice«, tim više što njegovo morfološko lice u mnogočem sjeća na stanovite predjеле Švicarske. Istina nema tu nebotičnih alpskih vrhunaca urešenih caklastim bjelilom vječnoga snijega i leda, koji privlače brojne turiste cijelog svijeta. Vrhunci Gorskog Kotara do nekih iznimaka prekriti su tamnim zelenilom crnogorice, koja je u nižim čestima izmiješana sa bjelogoricom, pa stvara tako šaroliki vegetacijski pokrov. Bujne šume, divne košnice pune gorskog cvijeća, romantično divlje doline i udoline, krški izvori i rijeke, tiha i skromna sela i zaselci bitna su karakteristika ovoga dijela naše domovine.

Jedan kutić tih prirodnih krasota Gorskog Kotara zapremilo je i ubavo mjesto Lokve. Zaokruženo kamenitim vrhuncima smjestilo se uz Lujzinsku cestu i uzduž doline potoka Lokvarke. Bujne crnogorične i bjelogorične šume sa travnatim sagom lokvarskega polja i kamenitim vrhuncima daju vrlo lijepu i skladnu sliku tipičnog gorskog kraja, privlačivog za ljubitelje prirode.

Kako je okolica Lokava po svome morfološkom sastavu tipični krški kraj, to se ona ne odlikuje samo svojim nadzemnim prirodnim ljepotama, nego je još rese i podzemne ljepote, koje su osobito razvijene u Lokvarskoj pećini ili spilji.

Lokvarsku pećinu otkrio je 1912. godine seljak iz Lokava Jakob Bolf prigodom vađenja kamena. Pećina se nalazi u neposrednoj blizini mjesta Lokve, u brijezu Kameniti Vrh. Ulaz koji je danas umjetno proširen nalazi se na jugozapadnoj strani Kamenitog Vrha, jedva 30 m iznad ceste, što vodi iz Delnice u Lokve, a kojih 150 m od kamenitog stupa, na kome se nalazi 150. km Lujzinske ceste. Od željezničke stanice Lokve udaljena je pećina 10 časaka hoda, pa se sa stanice vidi i sam ulaz u pećinu. Lokvarska pećina bila je istražena 1912. godine, pa je tom prilikom uslijed krivih informacija o nazivu brijeza nazvana Lipa. Kako je brijez, u kojem je pećina Kameniti Vrh, a ne Debela Lipa, koja je nešto sjevernije, to

ovom prilikom ispravljam tu pogrešku nazivajući je L o k v a r s k o m p ećinom, a ne Lipom.

Pećina se proteže u pravcu od jugozapada prema sjeveroistoku, uz neke manje otklone prema sjeveru, istoku i zapadu, u duljinu od 480 m. U toj duljini spušta se postepeno od ulaza do kraja pećine 88 m, stvarajući kod toga spuštanja tri jače stepenice posve okomitih stijena. Od ulaza do prve stepenice vodi oširoki pećinski hodnik, dug 23 m, širine razne, od 3 m do 2.50 m na kraju, dok je visine oko 4 m. Siga u tom hodniku ima malo, a po podu nalazimo kamenih balvana sa stropa pećine. Iz toga hodnika spuštamo se prvom stepenicom, 7.20 m, u prvu veću dvoranu, dugu oko 20 m, a toliko i široku i vi-

Foto: J. M. Bolf

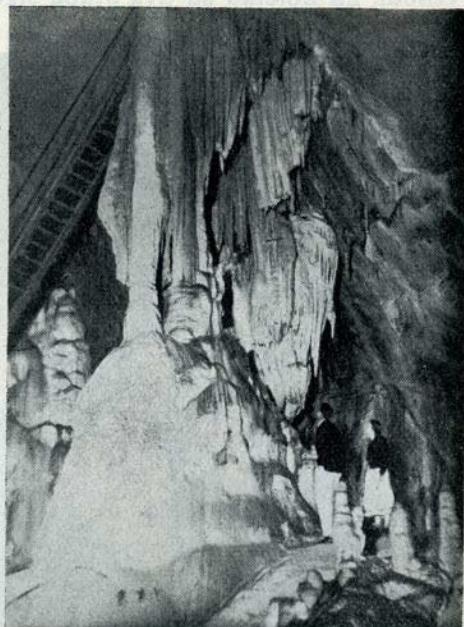
Sl. 1. Stepenice u drugu veliku dvoranu s raznim oblicima siga na protivnoj stijeni

soku 16 m. Ta je dvorana već bogatija sigama, pa se osobito ističu sige na zapadnoj strani dvorane, koje prevlače gotovo cijelu stijenu poput snijega bijelom navlakom. I ostali su dijelovi dvorane urešeni manjim ili većim nakupinama sige, dok u sredini poda nalazimo skupinu kamenitih blokova sa stropa, prevučenih danas tankom navlakom sige. Nekih 15 m iznad te bijele stijene nalazi se maleni ravni prostor nadkriven ravnom kamenitom pločom u visini čovjeka. Taj maleni svod urešen je bezbrojem tankih poput stakla prozirnih cijevčica sige, svađda na kraju cijevčice sa kapljicom vode, koja se svjetlu na svjetlu poput alema. Tu se nalazi u podu lijepa skupina sige, sastavljena od 2 stupa i jednog debljeg stalagmita. Od te skupine vodi prema sjeveru kanal, koji se postepeno uzdiže u duljinu od 8 m, pa

je na kraju visok jedva 60 cm, a širok 1.30 m. Njime dolazimo u oveću dvoranu ovalnog oblika sa promjerom od 10 m, koja se prema jugu strmo uzdiže gotovo do vanjske površine, i svojom duljinom zalazi do iznad same glavne pećine. Taj je dio dug 25 m, početno visok 8 m pa se snizuje na 1 m na kraju, širine je oko 4.50 m. U dvorani ima u podu lijepih kamenica dijelom suhih dijelom ispunjenih vodom, a uz njihove rubove kao i uz rubove dvorane nalazimo malih stalagmita i stupića, dok su se sredinom dvorane u stropu poredali duž pukotine stalaktiti posve nepravilna oblika. Urušeno kamenje u podu dvorane djelomično je prevučeno kvržastim nakupinama siga tamnosmeđe boje.

Foto: J. M. Boš

Sl. 2. Kupula, stup i zastor u drugoj velikoj dvorani

Južno od prije spomenute skupine siga na malenoj ravni vodi uski i posve niski hodnik u prostoriju sa lijepom i velikom kamenicom, punom vode nakapnice. Oko ove prostorije nalazi se sistem kanala i ponora, koji se sastaju u jedan ponor, koji obilaznim putem dolazi u drugu dvoranu pećine.

Vratimo se u prvu dvoranu i prosljedimo naš put pećinom dalje. Odavle poprima pećina više karakter prostranog pećinskog hodnika, koji se na nekoliko mjesta raširuje i opet suzuje tako, da je neposredno pred silazom u drugu veliku dvoranu bio posve sužen, no danas je proširen tako, da se može bez zapreke prolaziti. Taj je dio pećine dug oko 105 m, razne visine, a po stijenama i podu nalazi se raznih oblika siga od spiralno zavinutih stupova, stalagmita do jakih prevlaka preko stijena u svim mogućim oblicima. Na kraju hodnika

nalazi se na ulazu u drugu dvoranu iznad stepenica vrlo dobro izvedena terasa sa balustradom, odakle je vanredan pogled na najljepši dio pećine, na veliku dvoranu. Duboko pod nam zijeva crna provalija, osvjetljena tek nešto našim svjetiljkama. Pred nama se ustrmila do 18 m visoka stijena prevućena i urešena najbizarnijim oblicima sige (sl. 1.), dok se lijevo od nas ispučila silna kupulasta nakupina sige poput ogromnih zaledenih kaskada. Pravu ljepotu tog podzemnoga i tajnovitog carstva našega krša uočimo tek onda, kada se spustimo 11 m dugim stepenicama u samu dvoranu. Po prilici u sredini dvorane nalazi se druga kupulasta nakupina sige sa ravnim vrhom, na kojem su dva stupa sige, koji su u svojoj gornjoj polovici

Veliki zastor od sige u drugoj velikoj dvorani

Foto: J. M. Bolf

Sl. 3. Veliki zastor od sige u drugoj velikoj dvorani

srasli stvarajući tako jedan debo stup, koji siže sve do stropa pećine, dakle u visinu od kojih 20 m (sl. 2). Između tih stupova i pećinske stijene razvio se prekrasan i ogroman zastor od sige, koji je bezuvjetno najljepša tvorevina sige u cijeloj pećini. (Sl. 3.)

Dvorana je posve ovalna oblika s promjerom od 26 m, a na mjestima i više, te visinom gotski svedenog stropa od 20 m. U području dvorane ima na više mesta manjih skupina siga vrlo lijepog razvoja, kao iza velikih stupova pod stepenicama, na sjeverozapadnom dijelu dvorane iza velike sigaste kupule itd. Ova velika dvorana po svojim dimenzijama, po svojem raznoličnom i obilnom razvoju sige, te njihovom veličinom ne zaostaje niti najmanje za mnogim sličnim dvoranama glasovitih svjetskih pećina.

Od ove dvorane odvaja se početno u pravcu sjevernom, a kasnije pravcem jugozapadnim prostrani spiljski hodnik, dug oko 130 m, koji je na mjestima proširen u nekoliko većih prostorija, u kojoj se nalazi jezerce vode nakapnice, koja za vrijeme jakih oborina ispunja prostoriju do visine od pola m. Preko vode vodi danas most, pa se može bez poteškoće ići dalje. Stijene toga prostranog hodnika ukrašene su također raznim sigama u svim mogućim oblicima, kojih nalazimo i po podu hodnika. Ima tu lijepih stalaktita, stalagmita, stupova, zavjesa, draperija, baldahina, kupulastih nakupina, nakupina u obliku zamrznutih kaskada, kako to vidimo na sl. 4., koja je samo jedan mali dio bogatstva siga toga dijela pećine.

Foto: J. M. Bolf

Sl. 4. Kupulaste i baldahinu slične nakupine siga u hodniku između druge i treće dvorane

Od jezera se hodnik nešto sužuje do trećih stepenica, preko kojih dolazimo do treće velike dvorane. Stepenica, koja dijeli hodnik od druge dvorane, visoka je 9 m, dok je stepenica, što dijeli hodnik od treće dvorane, visoka 8 m. Dvorana je eliptičnog oblika sa duljom osi od 24 m, a kraćom od 20 m, visoka do 22 m. Ona ne obiluje toliko sigama kao dosele spomenute prostorije, pa su sige razvijene samo ispod stuba u obliku malog zastora i nešto siga na sjevernoj strani dvorane, dok ostali dio dvorane jasno pokazuje tragove njenog postanka u debelo uslojenim jurskim vapnencima. Od ove dvorane odvaja se 160 m dugi hodnik, siromašan sigama, ali zato vrlo poučan za postanak pećine, jer se na stijenama i na podu jasno razabiru traci silnog djelovanja voda, koje su u protjecanju kamene stijene

izbrusile, izdubile i otprale, kako se to vidi lijepo na sl. 5. Iznimku u tom dugom hodniku čini konačni dio pećine, u duljinu od 11 m, koji je prepun bijelih stalaktita i stalagmita, malena dvoranica, koju sam radi njene skladnosti nazvao kapelicom.

Postanak pećine svesti nam je na pukotinu u jurskom debelo slojenom vapnencu pravcem od jugozapada prema sjeveroistoku, koja je nastala kod dizanja i stvaranja planina Gorskog Kotara. Tek kasnije u doba diluvija zalazila je voda iz bližnjeg jezera današnjeg lokvarskega polja u pećinu. Voda je svojom erozijonom i korozijonom snagom postepeno raširivala pukotinu, potpirala pojedine stijene, koje su se izgubivši uporište srušile i stvorile šire prostore i dvorane.

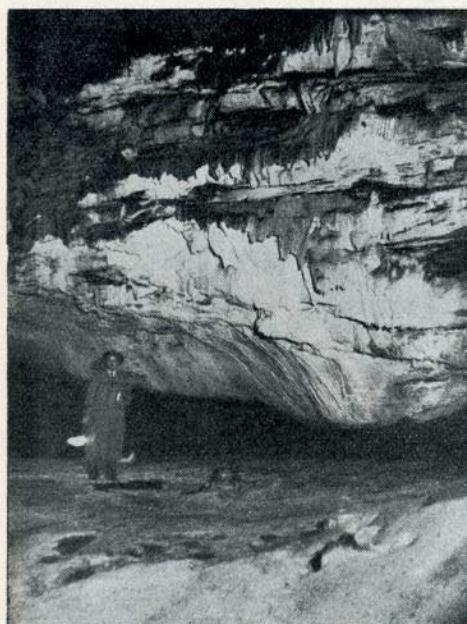

Foto: J. M. Boli

Sl. 5. Dio pećinskog hodnika nakon treće dvorane, kojemu su stijene izlijane od tekućih voda, a dijelom prevučene sigama

Tek kada je usjelo dno nekadanjeg jezera i stvorilo time današnje lokvarske polje, prestala je voda zalaziti u pećinu. Time je nastala nova faza u razvoju pećine, faza stvaranja siga iz voda cijednica, a koja faza traje neprekidno i dan danas.

Da je ta razvojna faza pećine vrlo dugotrajna, najbolje nam to potvrđuju silne nakupine siga i ogromni stup u drugoj velikoj dvorani, kao i ostale velike nakupine siga. Teško je to razdoblje označiti u godinama, no mi ćemo pokušati bar približno i na temelju jedne prispodobe ustanoviti trajanje te faze.

Istraživač pećina u devonskim vapnencima Moravske dr. Križ izračunao je, da je za jedan stalagmit visok 2.50 m potrebno vremensko razdoblje od 3.760 godina. Koliko je pak vremena proteklo,

dok se je staložio iz kapljica vode cijednice naš 18 m visoki stup druge velike dvorane? Prema gornjem razmjeru trebao je naš stup po prilici oko 26.000 godina. Posvemašnja točnost toga broja vrijedila bi onda, kada bi u lokvarskoj pećini vladale iste prilike kao u Sloup pećini, u kojoj je dr. Križ vršio izračunavanja. No kako je isparivanje u različitim pećinama veoma različno, a uza to i množina otopljenog vapna u vodi cijednici vrlo raznolična, jasno je, da je i rast siga u različitim pećinama, pače i na različitim mjestima iste pećine vrlo različan, pa će tako i naš broj biti samo približan, pošto bi se moralo točno ustanoviti trajanje rasta u samoj pećini n. pr. za 1 cm debljine.

Lokvarska je pećina svakako jedna od najljepših pećina hrvatskoga krša, pa kako je sada vrlo dobro uređena i prohodna,* trebalo bi da postane privlačiva točka za turiste i planinare, jer će se svaki uvjeriti, kada je pohodi, o njenim ljepotama i o podzemnim čarima našega krša.

Uz ovu pećinu ima u lokvarskom kraju još nekoliko manje zanimivih pećina, kao Medvjeda sa kostima spiljskog medvjeda, Bukovac, u kojoj je nađeno oruđe pračovjeka, Ledena pećina u Golubinjaku i nekoliko polupećina.

LINA HORVAT:

ZAGREB

VRAŽJI PROLAZ KOD SKRADA

Nedaleko Skrada nalaze se prirodne ljepote, koje mogu da iznenade i onoga, koji je već mnogo lijepa vidio i doživio. Radi se naime o romantičnom klancu, koji je nazvan Vražji Prolez, a nalazi se nedaleko Zelenoga Vira. U našoj je javnosti taj vrijedni kutić pre malo poznat. A zaslužuje da ga se vidi.

Krenemo li od skradske željezničke stanice strmim no dobro uređenim serpentinama, dođemo za pola sata polagana hoda do Zelenog Vira. S visine od kojih 60 metara pada voda potoka niz okomite klisure. No pošto vodenim mlaz nije jak, slap nalikuje na velo, kojemu se na suncu i vjetru neprestano mijenja boja i oblik. Pokraj slapa crni se zjalo pećine, koja može biti oko 20 metara visoka. U toj se pećini nalazi bistro zeleno jezerce. Koritom potoka, koji odavle istječe, otjeće tek jedan dio vode, dok je ostali dio vode upotrebljen za pogon električne centrale. Ova se nalazi odavle desetak minuta daleko.

Kod centrale Zeleni Vir odvaja se iza prvog brda klanac, kroz kojeg ljeti protjeće vrlo malo vode. Kako je ljetos bila velika suša, korito je potoka bilo gotovo sasvim suho. Potok, koji tom dolinom

* Uradio ju je g. J. Vučonić uz pomoć kr. banske uprave.

protječe, zove se Skradski Curak. Utječe kod centrale u Jevnici, koja se niže sastaje s Kupicom, te se sva ova voda napokon izljeva u Kupu.

Draga, kojom Skradski Curak protječe, naglo se sužuje. Doskora se oko stotinu metara visoko dižu s lijeva i s desna okomite stijene. Kamenje je obloženo mahovinom i obrašteno drugim različitim biljem, koje voli vlagu. Uz korito potoka dižu se mlade visoke bukve, pa ljeske, a ima i pojedinačnih crnogoričnih stabala. Potok je pak navaljao velikoga kamenja, mnogo pjeska i šljunka, te čitave balvane povaljanog drveća. Pred nama stoji netaknuta divlja romantika!

Foto: J. M. Bell

Foto: V. Horvat

Vražji prolaz kod Skrada

Preko potoka prebačene su bukve, koje služe kao mostovi. Tek malo su izravnane, toliko da se kod prelaženja ne skliže noge. Neke stabla nisu još ni odležala, pa su ovi originalno izvedeni mostovi — prolistali. Malo zatim put se izdiže u strmu pećinu, u koju je uklesan. S puta se pruža pogled na desetak metara duboki kanjon, kojim se za proljeća pjeni i valja bujica. Sada je u jaruzi nijema tišina. Samo se povrh nas začuje katkada neugodno kotrljanje kamena. Pećine, koje su uglavnom od vapnenca, lomne su i krhke, pa se kamenje lomi i kotrlja svom brzinom u jarugu. Već hodamo tim klancem, nad kojim je do nedavna bila samo majka priroda, oko pola sata i već mislimo, sad će sigurno biti kraj, i baš kada to po-

mišljamo, dolazimo do najzanimljivijeg dijela Vražjega Prolaza. Tek ovdje vidimo, da mu ime potpuno odgovara, jer se u prvi čas ne osjećamo baš najugodnije. Usred bijela dana odjednom postaje sve tamnije. Na nekim su mjestima pećine razmaknute tek kojih pet metara. Tu ne sija sunce nikada ili zaviruje vrlo rijetko. Svaki i najmanji štropot čuje se dvostruko pojačan. Povrh izlizanog kamenog korita izvedeni su primitivni prelazi, koji su u potpunome skladu s okolinom, u kojoj su postavljeni. Na strmijim mjestima postavljene su mjesto običnih dasaka ljestvice, a rukama za potporanju služe buškove

Foto: T. August

Vražji Prolaz sa Skradskim curkom zimi

grane, koje su povezane duž cijelog prelaza na onoj strani, koja nije uz pećinu.

Da tim mostovima nije narušena iskonska ljepota ovoga divljeg zakutka, zasluga je podružnice H. P. D. Skradski Vrh i Povjerenstva za unapređenje Skrada. Prošle su godine podignuti mostovi i prelazi, pa je na taj način omogućeno ljubiteljima prirode, da se upoznaju s tim hrvatskim Vintgarom. Jer pogledamo li sliku, koja nam prikazuje Vražji Prolaz zimi, nesvjesno se sjećamo Vintgara.

Zbog tame i uskog prostora teško je u prolazu fotografirati. Ovo nekoliko priloženih slika prikazuje nam glavne karakteristike toga tjesnaca. Kad se priviknemo na sumrak, koji ovdje vlada, po-

činjemo razabirati zanimljive pojedinosti. Skradski Curak nečujno klizi glatko izlizanim kamenim koritom. Vode ima vrlo malo, pa se ljeti većinom zadržava u škotlovima, koji mogu biti oko dva metra duboki. Nanizalo ih se desetak jedan više drugoga. U toj tišini živu neke male crvenkasto-smeđe žabice, a mogu se vidjeti gdje u vodi plivaju crni i sjajni kornjaši vodoljubi. Naišli smo i na jelenjake. Povrh izlizanoga korita dižu se strme klisure sad izbočeno, sad udubljeno, a onda opet okomito. Gdjegdje su obraštene biljem. Niže ima mahovina i alga, a poviše bilja sa stabljikama i grmlja. Kamenje, koje leži u koritu potoka, tako lijepo svjetluca da bi čovjek pomislio, da je naišao na srebro.

Mostovi, koji su postavljeni u nazužem dijelu prolaza, poduprti su šinjama željezničke pruge. Kako su te traverze zacementirane u pećine, put je time znatno osiguran. U prolazu je i usred ljeta hladno, a kako se neprestano čuti promaja, nije zgodno boraviti dulje vremena bez topla odijela. Kad izlazimo iz nazužeg dijela Vražjega Prolaza biva sve svjetlijе. S time u vezi mijenja se i rašće. Odjednom zapažamo pećine zaodjenute u bogato zeleno ruho. Naročito ima mnogo paprati, kopitnjaka, suručice i mrtvih kopriva. Poviše rastu bukve i ljeske. Klanac svršava okomitim stijenama, u kojima je usječen nogostup. Tu već ima mnogo sunca, čuju se ptice, a u srebrnim mrežama njišu se na povjetarcu pauci. Nema ničega što bi nas osim izvedenog puta poteškovalo na civilizaciju. Još se pokatkada čuje odrezani zvižduk lokomotive prije nego će ući u tunel ispod susjednoga Kupjaka i to je sve, što nas veže s ljudima. Ovamo neka dođe onaj koji poželi osame! Put se strmo izdiže prema spilji, kojoj narod kaže Muževa Hižica. Priča se, da je tu živio neki pustinjak. To je jednostavna pećina, bez siga, a nalik je na tunel — samo što nema izlaza. U njoj neugodno vonja po sumporu i vlazi. U dnu pećine ima nabacanoga granja. Moguće je tu otvor, koji vodi u zemlju, pa je zatrpan, da tkogod iznenada ne padne u nj.

Ostavili smo korito potoka na desno. I tako smo nakon tričetvrt sata izašli iz skradskoga Vintgara. Put prolazi neko vrijeme šumom, a onda iznenada izlazi na proplanak, preko kojeg bučno teče gorski potok. Tok mu je kratak, jer već nedaleko ponire. Nad samim ponorom stoji zapuštena pilana. Voda ovoga potoka izlijeva se slapom Zeleni Vir u potok Iševnicu. Iz spomenutoga proplanka vodi put prema Skradu. Ali zgodno je vraćati se Vražjim Prolazom, jer nam se kod silaza opet ukazuje u drugoj slici.

Vražji Prolaz pruža zimi, kako bar čujem, mnogo neprijatniju sliku. Tada Skradski Curak nabuja, valja sa sobom kamenje i debla, pa treba mjestimice po kliskim dasčkama upravo puzati, da nam se

noga ne omakne. Svakako je najzgodnije ovamo doći za vrućih ljetnih dana. Ali zimski pohod Vražjem Prolazu ima jednu prednost. Tada se taj romantični gorsko-kotarski tjesnac pokazuje u pravoj svojoj divljoj čudi. I ne trebamo se čuditi, što je nazvan Vintgarom.

Dr. LUKA MARIĆ:

ZAGREB

O IZVORIMA NA MEDVEDNICI

(Svršetak)

Sretni smo sa Medvednicom i u tome pogledu, jer i u najvišim predjelima ima dosta vode za sve što u nju dođe. Izvori, koji su raspoređeni oko vrhova Medvednice, kao vijenac sa sviju strana, omogućuju izvađanje određenoga »građevnog rasporeda«, dakako dobro smišljenog i opravdanog. Pa da se uzme samo nekoliko jačih vrela,

Foto: Dr. L. Marić

Mjerenje na izvorima Kraljevca

već je osigurana opskrba vodom. Navesti ćemo ova vrela: Kraljevac (822 m aps. vis.), Snopljak, Truli Mosti (825 m aps. vis.), Puntijarka I, II i III (prosječno 898 m aps. vis.), Šumarov Grob (848 m aps. vis.), Aleksandrovo vrelo (859 m aps. vis.), vrelo Bistra (758 m aps. vis.), vrelo Đurđevići (793 m aps. vis.), Hladna voda (851 m aps. vis.) i Zvirki (788 m aps. vis.). Na našoj topografskoj karti u prvom dijelu ovoga članka označena su ova vrela ovim brojevima: Kraljevac 5, Snopljak 26, Truli Mosti 34, Puntijarka I 27; II 28; III 29, Šumarov Grob 30, Aleksandrovo vrelo 31, vrelo Bistra 43, vrelo Đurđevići 44, Hladna

Voda 52 i Zvirki 54. Kako se razabira, nalaze se najviša vrela jedva oko stotinu metara niže od najviših vrhova, a najniža do 250 metara apsolutne razlike u visini.

Od svih vrela zauzeta su do danas samo dva. Jedno, Aleksandrovo vrelo, koje je uhvaćeno za opskrbu planinarske kuće »Runolistov dom« i drugo, Hladna Voda, koja je uhvaćena za vodovod novog »Tomislavovog doma« i za srednjoškolsko sklonište škole Narodnog zdravlja i Higijenskog zavoda u Zagrebu. Zauzeta vrela imaju najmanje količine vode u prvom i osmom pa devetom mjesecu u godini. Tako je Aleksandrovo vrelo imalo najmanju promatranu količinu vode u mjesecu rujnu 1934 god. Davalo je svega 0,27 l/sek. Najveću količinu vode dalo je ovo vrelo u istoj godini u mjesecu travnju. Izmjereno je 1,35 l/sek. Količina izvor-vode u ovome vrelu kreće se dakle od okruglo 20 kubnih metara kao najmanjih količina u jednom danu, nakon duže ljetne suše, do preko 100 kubnih metara na dan, u vrijeme i kratko poslije dužih oborina. Za vrelo Hladnu Vodu, koja opskrbljuje novi Tomislavov dom i srednjoškolsko sklonište ustanovljeno je da je davalo najmanje količine vode u mjesecu siječnju 1933 god. Izmjereno je 0,71 l/sek. Iste godine, dne 8. lipnja i 26. rujna davalo je ovo vrelo vrlo veliku količinu vode, davalo je 5 l/sek. Te godine bile su i oborinske prilike u našim krajevima znatno poremećene. Međutim promatranja kroz duže vrijeme pokazala su, da ovo vrelo prosječno daje između 1—2 l/sek. vode. Dakle najmanje zapažene količine kreću se oko 60 kubnih metara na dan, najveće (ekstremno velike) količine dosegle su nešto preko 400 kubnih metara, a srednje dosižu prosječno nešto preko 100 kubnih metara vode na dan. Kako su u godini 1934 bile oborinske prilike u ovim krajevima prilično normalne, naginjale i na sušu, to se i podaci iz te godine mogu uzeti kao pouzdani.

Najjača vrela u srednjem dijelu Medvednice jesu Đurđevići i Bistra. Prilaženje ovim vrelima je vrlo lagano. Od puta u Donju Stubicu dolazi se do Đurđevića lijepim šumskim puteljkom, koji se onda produžuje skoro do izvora Bistre. Oba se vrela mogu smatrati »razbijenim« vrelima. Voda izbija iz raspucalog zelenog škriljca na manjoj (Đurđevići) ili većoj (Bistra) širini. Slabija su od ovih vrela dva izvora Kraljevca i Zvirki i napokon Snopljak, Truli Mosti, izvori pod Puntijarkom i Šumarov Grob.

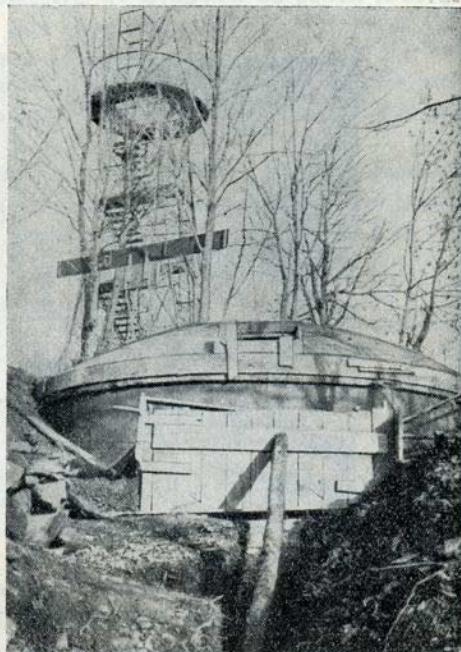
Iznijet će ovdje i srednju vrijednost količina vode za spomenuta vrela u dvije prošle godine, u 1933 i 1934 godini:

Izvor	Broj	God. 1933, 1/ sek.	God. 1934, 1/ sek.
Kraljevac	5	1,15	1,15
Snopljak	26	0,45	0,29

Truli Mosti	34	0,94	0,84
Puntijarka I	27	0,42	0,18
Puntijarka II	28	0,38	0,27
Puntijarka III	29	0,64	0,36
Šumarov Grob	30	0,44	0,34
Aleksandrovo vrelo	31	0,66	0,51
Bistra	43	3,49	3,44
Durdevići	44	3,57	3,22
Hladna Voda	52	1,98	1,91
Zvirki	54	1,85	1,71
Ukupno		17,27 1/ sek.	15,63 1/ sek.

Foto: Ing. L. Senderdi

Kružni armirano-betonski rezervoar HPD-a na Sljemenu u gradnji

Kako se razabира, dala su vrela u godini 1933 i pojedinačno i zajedno veće količine vode nego u godini 1934. I podaci kišnih stanica kod bivšeg Tomislavovog doma i kod gradske lugarnice na Oštici pokazali su da je i količina oborina u godini 1933 bila veća nego u 1934. Kada bi preračunavali količine vode za svaku godinu za sve izvore, koje smo ovdje naveli, dobili bismo okruglo pola milijuna kubnih metara izvor-vode.

Prenosim doslovno iz rada: »Izvori u srednjem dijelu Medvednice« ovaj zaključak:

»Uvažimo li da se promatrani izvori nalaze iznad apsolutne visine od 750 metara, to bi na osnovu ovih podataka mogli zaključiti da u gornjim dijelovima Medvednice oborinska voda, koja zade u

zeleni škriljac, izade sva na izvore toga dijela gore. Podloga od ilovastih glina, nastala radom vode, koja je sa površine zašla u kamenu masu Medvednice, kako smo to ranije protumačili, ne propušta podzemnu vodu mnogo dublje od apsolutne visine vrela ovoga najgornjega dijela Medvednice. Ukupne količine vode i vremenska izdašnost pojedinih vrela u ovome području dovodi nas do ovoga zaključka. Prema tome i podzemno oticanje vode iz ovoga područja u dublje dijelove kamene mase Medvednice, kao i u niža područja sa savske i zagorske strane, ne može se pretpostavljati.

Temperatura vode u većini izvora, a naročito jačih i stalnih izvora, kreće se izmedju $8\frac{1}{2}$ — 9° C. To znači, da je nivo izdani vode,

Foto: Ing. L. Sendeđić

Potpuno izgrađeni rezervoar HPD-a na Sljemenu (sadržaje 50.000 l)

koja hrani izvore u gornjem dijelu Medvednice, u tačkovoj dubini, do koje gotovo ne dopiru godišnje temperaturske promjene.

Bakteriološki pregledi izvorne vode u Medvednici dali su odlične rezultate.

Uzmemo li za temelj razmatranja količine vode, koje su izvori dali u godini 1934, koja je bila prilično siromašna na oborinama (Sljeme 982 mm) t. j. količine od oko 15 l/sek, koje su dali zajedno svi opažani i najviše položeni izvori, vidimo, da se može računati sa srednjom količnom od oko 1300 m^3 vode u jednom danu. Najmanje količine vode, koje padaju zajedno sa dobom najveće potrebe, iznose prema podacima mjerena oko 10 l/sek., t. j. 860 m^3 vode na dan. Uz naročito nepovoljne vremenske prilike pada i dalje ova količina. To traži da se iskorišćavanju izvora u Medvednici posveti

najveća pažnja. Mora se zapriječiti pojedinačno i skoriščavanje izvora. Za potrebe budućih institucija i nastamba na Sljemenu bio bi potreban zajednički vodovod, jer samo tako mogu se raspoložive količine vode pravilno dijeliti.«

IZLET HPD-a MATICE NA VELEBIT

Velebit ne posjećuju naši članovi u onoj mjeri, kako to on po svojoj ljepoti i zanimivosti zaslužuje. Stoga nije rijetkost naći mnogog člana našega društva, koji je već prošao cijele Juliske Alpe, Kamniške Alpe i Karavanke, te koji je moguće posjetio i druge planine u inostranstvu, a još nije bio na Velebitu. Ako upitate takovog člana za razlog, dobit ćete stereotipni izgovor, da su veze Zagreba sa ishodišnim mjestima za uspon na Velebit takove, da se izlet na Velebit ne može nikako izvesti u jednom danu, a u dva teško. Tačno. A gdje provodite Vaš dapust?... Na taj upit je odgovor (ili bolje rečeno izgovor) već zamršeniji.

U stvari je nepoznavanje Velebita, njegovih ljepota, oblika i razgleda glavni razlog, da se tako malo planinara odlučuje da posjeti ovaj naš lijepi gorski lanac duž obale Hrvatskog Primorja. U protivnom slučaju bio bi i morao bi biti broj planinara na Velebitu veći.

Ove godine odlučila je putna blagajna da priredi preko Duhova za svoje članove izlet na sjeverni Velebit, što je među članovima primljeno sa radošću. Alpinistička sekacija izradila je po uzoru i običaju u drugim krajevima za tu priliku limenu kutiju i nabavila upisnu knjigu i žig, da to sa svojim članovima odnese i postavi na najviši vrh u sjevernom Velebitu, na Mali Rajinac (1699 m). Odbor putne blagajne mučio se međutim radi autobusa, jer je nekoliko dana prije samoga izleta obaviješten od autobusnog poduzeća, da se ne može voziti od Vrhovina do Oltara, jer je cesta u posve lošem stanju. Kraj tolikog kamena u Lici, a ceste ne valjaju!! Konačno odlučismo voziti se redovitom autobusnom prugom Josip Dol—Senj, a dalje, vidjet ćemo na samom licu mjesta. Odlučili smo otići na Velebit, pa se to mora svakako izvesti!

U subotu skupilo se na osobnom vozu za Split, koji polazi oko 23 sata, 15 članova i članica za izlet na Velebit. Nije baš velik broj, ali dosta s obzirom na malo mesta, koja smo imali u autobusu. Pred zoru stigosmo u Josip dol. Tu je već čekao redoviti autobus za Senj, ali već prilično pun domaćih ljudi. Nas 15 strpamo se također u njega. Auto je mali, pa je mnogi morao i stajati. Konačno uz proteste i primjedbe smjestimo se svi nekako i auto krenu. Mnogi od putnika vozili su se samo na kraće rastojanje, pa smo tako poslije svake stanice imali sve više mesta. Kako u vlaku nismo ništa spaval — osim vođe puta našeg tajnika Plačeka, koji u vozu redovito spava, bez obzira na doba dana ili položaja — to nas je san obuzeo, pa smo vožnju preko Kapete prodrijemali. Bolje išta, nego ništa, kaže poslovica, a za nas je to u ovom slučaju naročito vrijedilo. Došli smo tako u Brinje i tu stade auto pred nekom gostonom. Izašli smo svi iz kola, da se malo protegnemo i da nešto popijemo. San se razbio, pa tako okrijepljeni odmah smo bili bolje raspoloženi za nastavak puta prema Vratniku. Na samom Vratniku zaustavismo auto radi naših fotoamatera. Jutro je bilo lijepo. Držala je mala bura. Pogled na more bio je krasan. Za malo spustili smo se niz Vratnik i oko 7 i po sati bili smo na obali

u Senju. Napunismo naše boce s vodom, auto uze pogonskog materijala, te nas 15 sami nastavismo vožnju put Sv. Jurja. Cesta vodi uz more, lijepo je izgradena samo mjestimice tako uska, da može još upravo autobus proći. Sa šoferom smo se međutim pogodili, da će nas od Sv. Jurja prema Oltarima voziti tako dugo, dokle je cesta u dobrom stanju. Obećali smo mu napojnicu, pa je pristao. Kako nitko od nas nije poznavao ovu cestu, to smo nestrpljivo čekali, da dođemo do Sv. Jurja pa da vidimo ili ćemo autom dalje ili pak 2 km do Oltara pješke. Druga alternativa bila bi nam svakako neugodnija, jer sunce je već bilo pripeklo, a pješačenje cestom ne voli nikko od planinara. Imali smo sreću. Prvih nekoliko stotina metara ceste od Sv. Jurja prema Oltarima bilo je loše, a dalje je bilo bolje, pa smo sa autom glatko konačno stigli na naše ishodno mjesto za izlet na Velebit.

U Oltarima nas je dočekao naš Marko Vukelić, koji je poveo sa sobom jednu mršavu, malu kobilu, koja će ponijeti stvari, što smo ih sobom ponijeli iz Zagreba, da ih donesemo na Krajačevu kuću.

Krenusmo markiranim putem prema Krajačevoj kući. Već prvi pogled na Velebit sa Oltara bio je iznenadenje za nas, jer smo držali da ćemo doći na kamen i pustoš, kad tamo, svuda lijepa šuma. Put nas je vodio stalno po šumi i po livadama i nakon 2 sata stigosmo oko 11 i po sati pred Krajačevu kuću. Mala kućica je lijepa i udobna. U kuhinji je ugrađena cisterna sa dobrom, hladnom vodom. Iz kuće je lijep pogled na more i otoke te na obližnje vrhove. U kući smo se odmorili i objedovali, pa spremili za daljni put. Razdijelili smo se u dvije skupine. Jedna će krenuti novim visinskim putem ravno prema Rožanskim Kukovima, a druga, nas 8, morali smo odnijeti limenu kutiju Alpinističke sekcije na Mali Rajinac.

U 13 sati oprostisemo se od naših drugova i krenusmo put M. Rajinca. Već nakon pola sata hoda uvidjesmo, da idemo na Plješivicu, umjesto na Rajinac. Išli smo baš u protivnom smjeru! Izvadisemo kartu i odlučisemo natrag, ali drugim putem. Za pola sata izbili smo na čistinu, jednu livadu, koja je odgovarala opisu, kojeg nam je dao Marko. Na toj livadi razletisemo se svaki na drugu stranu u potjeru za markacijama. I doista, našli smo nekoliko markacija i natpisa, ali niti jedne za M. Rajinac. Sjeverno od nas ležala je kuća, a južno pred nama dva vrhunca. Znali smo, da je jedan od njih M. Rajinac, ali koji? Odlučisemo konačno uspeti se na prvi vrh, pa ako se sa njega bude vidjela Krajačeva kuća, onda smo sigurni, da to nije M. Rajinac. Smisljeno učinjeno. Popesmo se na vrh i odmah smo uvidjeli posve sigurno, da to nije traženi vrh. Prvo se sa njega lijepo vidi Krajačeva kuća, a poslije smo našli još i natpis na kamenu Pivčevac. Na jugu pak, pred nama ležao je M. Rajinac. Kako smo bili već izgubili dosta vremena, to da ne lutamo više po markacijama, odlučisemo saći ravno dolje u kotljinu prema Rajincu. Krož gustu šikaru i drveće, preko kamenja siđosmo dolje i izbjejemo ponovno na malu livadicu. Tu smo se svi sakupili i malo odmorili. Dogovarali smo se o našem putu, jer smo svakako htjeli noćiti u Rossijevoj kolibi. No svi smo bili složni u tome, da kutiju moramo postaviti na njeni mjesto. Razgovarajući tako, najđemo na markaciju, koja je vodila na M. Rajinac. Osokoljeni time, brzo se pokupisemo i brzim korakom krenemo veselo naprijed. Oko pet sati stigosmo konačno i na najviši vrh sjevernog Velebita, na M. Rajinac (1699 m).

Odmah smo se dali na posao. Izabrali smo mjesto i počeli izradivati rupu u kamenu, gdje ćemo kutiju postaviti i zabetonirati. Ovaj je posao trajao više nego smo i sami očekivali. Nešto prije 19 sati stajala je kutija na svome mjestu. Tako smo izvršili naš zadatak, pa smo sada imali još jedinu brigu, da što brže stignemo na konak u Rossijevu kolibu.

Veselo se pokupimo i u 19 sati ostavismo ubrzanim korakom naš vrh. Za nekoliko minuta bili smo na podnožju Rajinca i tu nademo staru markaciju — još iz god. 1913. — koja vodi do Rožanskih Kukova, na visinski put, nekoliko stotina metara daleko od Rossijeve kolibe. Markacija nas je povela lijevo, oko M. Rajinca, prema jugo-zapadu. Kako je markacija već stara, to smo je teško mogli sljediti. U gustoj šumi doskora izgubismo i markaciju, pa smo opet stajali pred pitanjem, kako i kuda naprijed? Kako smo tačno znali gdje smo, pa s obzirom na to, da će brzo biti potpuni mrak u šumi, riješimo se, usmjeriti naš put ravno prema zapadu, dok ne dođemo na visinski put: Krajačeva kuća—Rossijeva koliba. Ne gubeći vremena nastavimo prema dogovoru. Mrak je bivao sve veći. Jedini putokaz bila nam je svjetla boja neba na zapadu, koja se tu i tamo nizala kroz gustu šumu. Sunce je već davno zašlo, ali još uvijek je bila zabilježena na nebnu stranu, gdje je sunce zapalo. Držeći se toga putokaza prešli smo jedan greben i ponovno se uspinjali na drugi. Ovo hodanje po šumi, po mraku, bez puta prilično je umaralo, ali smo se svi dobro držali. I jedina članica u našoj grupi, Marijanka, nije ništa zaostajala za dečkima. Prešli smo već i drugi greben i opet smo se spuštali, kad jedan od nas spazi nekakvu markaciju. Svima nam je odlanulo i ako nismo još znali kuda ta markacija vodi. Glavno je bilo da smo na nekakvom putu, a po putu se lakše ide. Išli smo tačno po markaciji, pa kako je već bio potpuni mrak, to nismo uvijek lako mogli naći slijedeću markaciju. Poslije dva sata neprekidnog hoda, kako smo ostavili M. Rajinac, odlučismo se malo odmoriti. Bili smo već i tumorni, a još više žedni. Svu vodu smo potrošili za betoniranje kutije, pa smo tako ostali bez vode. Sjedeći tako u mraku pogađali smo, gdje bismo mogli biti. Noć je bila vedra. Na nebnu zvijezde, a zrak hladan. Činilo nam se da pred sobom vidimo konture Opaljenika, koji je nasuprot Krajačeve kuće, ali nismo bili sigurni. Počelo nas je zebsti, pa se dignemo i nastavismo naš put. Nismo dugo išli — desetak minuta — kad izbismo na traženi i dugo očekivani visinski put. I ako ga još nitko od nas dosada nije video, ipak smo ga lako mogli prepoznati. Veseli smo, da smo konačno sigurni, da idemo po pravome putu. Kako ovaj put vodi gotovo bez ikakovog uspona, to nam je poslije puta kroz šumu pješačenje bilo sada lakše. Domalo se pomolio i mjesec, pa smo mogli promatrati oblike i oko puta. Na mjestima, odakle puca pogled na more, vidjeli smo mnogo svjetla u selima uz obalu, a lijepo su se raspoznavali i parobrodi. — Ali po malo i nama je bilo već dosta. Noć prije toga smo putovali, cijeli dan pješačili, pa sada opet već skoro pola noći na nogama. Prošlo je već i 23 sata, a Rossijeve kolibe još nema. Marijanka još uvijek ide, ali i nju sile već ostavljuju. Odmaramo se nekoliko puta. Sve češće. Žeda nas muči. Ni govoriti više ne možemo. Opet idemo dalje, kad prvi javi, da smo pred kućom. Zaboravili smo na sve. Jedina nam je misao bila voda. Znali smo da se u kući nalazi cisterna.

Stupili smo pred kuću: željezna su vrata bila zatvorena. Udarali smo po vratima, držeći, da je naša prva grupa već zaspala. Nije bilo odgovora. Naši su prosljedili još isti dan do Jablanca. Brzo smo si pomogli i za nekoliko minuta već je Ivica bio u kući i dodavao nam kroz prozor — hladne vode. Nismo je se mogli napiti, Ivica nam je onda otvorio i vrata. Brzo smo na ležištu, a još brže smo zaspali. Sutra u 9 sati odlazi parobrod iz Jablanca za Senj, na koji moramo stići. Stoga bi se već u 3 sata moralii dići. Tako smo se bar dogovorili.

Osjećam, da me netko drma. Progledam i zbilja, brat me je budio. Pogledam na sat. Tri sata. Dakle ipak... Točno, kao da smo imali budilicu sa sobom. Brzo smo svi bili na nogama i nešto prije 4 sata krenemo svježi, i ako smo u posljednje dvije noći svega samo tri sata spavali. Prije polaska uredili smo i očistili kuću,

pa je opet dobro zatvorili. Sunce je već bilo izašlo i izgledalo je, kao da će dan biti oblačan. Okrenemo se, da još jedamput pogledamo kuću, u kojoj smo prenoćili. Rossijeva koliba lijepo i slikovito leži pod stijenom i gleda na naše more.

Visinski put, kojim smo došli na Rossijevu kolibu, nastavlja se dalje prema Alanu i još dalje preko njega. Naš prvi cilj je bio Alan. Izgleda nam kao da idemo po kakvom perivoju. Prvi sat hoda vodi nas i dalje među stijenama, najrazličitijih oblika i okolo dubokih vrtača. U dnu vrtača imade još mnogo snijega. Što se više približavamo Alanu, to sve više nestaje ove divlje romantičke i put vodi većinom kroz mladu bukovu šumu. Oko 6 sati, eto nas na Alanu, na kolnom putu Štirovac — Jablanac. Ovdje ostavljamo naš visinski put.

Od tog puta prema moru nema više šume. Sam kamen i krš. Pravi primorski kraj. Dolje, pod Velebitom, leži mirno more. Lijepo se vide otoci, a među svima ističe se Rab, na kojem se dobro vide mnogobrojni, karakteristični tornjevi. Sunce sve jače peče. Zadržavamo se kratko vrijeme, da malo založimo. Nemamo mnogo vremena. Za nepuna tri sata kreće već naš parobrod iz Jablanca.

Od Alana krenemo markiranim kraticom, jer je cestom put i suviše dug. Cesta u dugačkim zavojima silazi na more. Naš kraći put je strm i kamenit. Kamenje glatko, pa se mora oprezno gaziti. Stigli smo konačno i dolje u selo. U selu nam pokazaše dva puta za Jablanac. Jedan preko grebena lijevo, a drugi... lakši, po ravnom, samo nešto dulji. Dademo se zavesti, pa se odlučimo za »lakši«. To je širi seoski put. Odahnuli smo, kada smo za tri četvrt sata došli na cestu. Mislili smo, da smo sada već u Jablancu, ali da... U selu nam rekoše, da ćemo za tri četvrt sata biti već u Jablancu. Kada smo još saznali, da imademo još samo 6 km po cesti, bili smo svi složni u tome, da nam je i pravo tako, kada smo kao planinari izbjegavali malom usponu preko grebena za volju »lakšega« puta. Tim drugim putem bili bismo izravno došli u Jablanac. Konačno se dovukosmo do luke. Parobrod još nije bio došao, niti se je vidjelo, da se približava.

Sa malim zakašnjenjem krenuo je parobrod, ticajući sva mesta na obali do Senja. Sa parobroda brzo prenesemo sve naše stvari u autobus, pa svih na kupanje. Ostalo nam je samo malo vremena, jer u 13 sati već kreće naš autobus. Po najvećoj žegi u zatvorenim kolima vozili smo se uz Vratnik. Auto je bio prenatrpan. U njemu sparno i sa svih strana ulazi prašina. Uz to su i prozori bili zatvoreni! Jedva nam je uspjelo dobiti od šofera nekakva klijesta, da smo malo otvorili prozore. Zaista, bila bi potrebna na mnogim našim autoprugama konkurencija, jer uz ove blažene koncesije su preduzeća gospodari, a putnici... mučenici, prepusteni u svakom pogledu na milost i nemilost direktora, uprava, namještenika i šofera preduzeća!

Nakon 4 sata takove vožnje, koja nas je više izmučila nego cijeli put pješke preko Velebita, stigosmo u Josipdol, a odatle splitskim ubrzanim u Zagreb.

M. Č.

SKIJAŠKI IZLET U LISTOPADU

Kum (1919 m)

Nakon dugotrajnog lijepog i toplog vremena nastupili su u drugoj polovici mjeseca listopada tmurni jesenski dani. Prošle je nedjelje bilo loše vrijeme: kiša nam je dobro promočila naša odijela. I za buduću nedjelju izgledi su slabi. Lije kao iz kabla. Hoćemo li ipak moći na izlet? U četvrtak udari svjeveroistočni vjetar. Već u petak u jutro javljaju novine da na Sljemenu pada snijeg. Ova

vijest uzbuni našu nemirnu skijašku krv i drug dr. M. predlaže, da u subotu krenemo na Kum; moguće da ima snijega. Nekoliko je godina staro iskustvo, da Kum dobiva uvijek snijeg, kad kod nas temperatura pokazuje 7° do 8° iznad ništice, a oborine su praćene sjevernim vjetrom.

Sutradan, u subotu, vrijeme je ostalo isto i nas trojica krećemo večernjim vozom put Slovenije. Moram priznati, da sam skije odnio još rano poslije podne na kolodvor, jer je malo nezgodno prolaziti gradom u ovo godišnje doba u potpunoj skijaškoj opremi. Ostala dvojica, stari praktičari, imadu za ovakove slučajeve svoju rezervu kod opskrbnika na Kumu.

Stigavši sa manjim zakašnjenjem u Trbovlje zaputimo se odmah prema našem cilju. Kiša je prestala. U šumi je oprano sve do golog kamena, dok su livade ispod Dobovca a prilično razmoćene. Ubrzo nalazimo manje plohe snijega, koji se topi. U Dobovcu svi su krovovi bijeli. Što dalje, to je snijega više. Na izlazu iz šume kod t. zv. Madlove livade visina snijega je veća od 10 cm i već daleko bolje kakvoće. U zadnjem dijelu šume snijega imade preko 20 cm. Snijeg je pokrio drveće, na kojem se još nalazi lišće. U svijetu naših svjetiljka drveće zasuto snijegom poprima najfantastičnije oblike. Ovdje nam zima šapće prolog svojih budućih priča. Izašavši na zadnju livadu mjerimo ponovno visinu snijega; ustanovljujemo, da je snijeg potpuno suh, jer je stalno izložen udaru sjevernjaka. Nešto prije ponoći stižemo do kuće.

Ujutro ustajemo u šest i po. Prozori potpuno zaledeni i pokriveni prekrasnim šarama. Javlja se sunce. Vjetar je i nadalje pogodan, a temperatura pet stupnjeva ispod ništice. Brzo doručkujemo, mažemo skije te izlazimo. Najprije nas susreće prekrasan razgled na julijske i kamniške alpe i bliže okolne vrhunce. Sve je zasuto snijegom, dok dolinu do visine od 700 m zastire magleno more.

Prvi blagi spust kraj kuće uvjerava nas, da je snijeg dobar i brz. Kuda ćemo dakle? Naravno na hrastičke livade, koje obiluju raznolikim strminama. Bojazan, da će ovdje biti snijeg lošiji, nije se ispunila. Naprotiv za početak sezone je snijeg i prebrz. To sam imao prilike nekoliko puta i okusiti. Izabiremo konačno jaku strminu i praveći likove tratimo vrijeme uz ugodne zrake sunca. Oko jedanaest sati počinje se dizati iz doline magla, koja zastire uskoro i vrh. To traje sve do tri sata poslije podne, kada smo se počeli polako spremati za odlazak.

Temperatura se lagano diže, ali snijeg još ništa ne gubi na kakvoći. Vraćamo se kući preko hrastičkih livada te šumskim putem na Madleovu livadu. Ovdje skidamo skije i spuštamo se u dolinu, kamo stižemo već po mraku.

T. Bedenko

X. KONGRES SAVEZA PLANINARSKIH DRUŠTAVA

održan u Dubrovniku, dne 1. i 2. IX. 1935., sa slijedećim dnevnim redom: 1. Pozdrav i uvodne riječi predsjednika; 2. izvještaj o radu Saveza i saveznih društava; 3. obračun za god. 1934/35; 4. izvještaj nadzornog odbora; 5. proračun za god. 1935/36; 6. prijedlozi; 7. referat g. dra. Brileja: Kulturni nalozi planinarskim društvima; 8. referat g. Gračanina: Turistički zakon; 9. izbor nove uprave i 10. eventualije.

Zboru delegata, koji je održan 1. IX. u prostorijama Hrvatskog pjevačkog društva »Gundulić« u Dubrovniku, prisustvuju u ime savezne uprave dr. Tominšek, dr. Pretnar, Pučnik te kao delegati saveznih društava dr. Brilej, dr. Hrašovec, dr. Bergović (S. P. D.), dr. Prebeg (H. P. D.),

Gračanin (»Fruška Gora«), **Došek** (»Runolist«), **Jakšić** (»Sljeme«), **Štefanović** (Sr. P. D.), **Filipović**, **Salom** (D. P. za B. i H.), dr. **Atijas** (»Romanija«), **Babić** (»Jug«), a kao gosti **Kostić** i **Martinović** (D. P. za J. Srbiju). Zbor otvara pozdravnim riječima dr. **Tominšek** i ustanovljuje pravo glasa pojedinih društava sa naznačenim brojem članova: S. P. D. 8051, HPD 7150, »Fruška Gora« 3655, »Runolist« 1524, »Romanija« 1205, D. P. za B. i H. 907, Sr. P. D. 564, »Jug« 656, »Skala« 475, »Kosmos« 280 i »Sljeme« 340. Odustaje se od čitanja zapisnika prošlogodišnjeg kongresa.

Savezni sekretar dr. **Pretnar** izvještava o radu Saveza i saveznih društava, što se prima uz odobravanje i sa zahvalom.

Savezna uprava bila je u stalnom dodiru s Asocijacijom slavenskih planinarskih društava. Šteta je samo, da je stalni sekretarijat Asocijacije podržavao premašne veze sa članovima Asocijacije, pa se tako zamašiti i lijepi program prošlogodišnjeg zasjedanja Asocijacije u Ljubljani nije mogao u punom opsegu ostvariti. Predsjednik Asocijacije je Poljak prof. dr. Goetel, koji s puno volje i razumijevanja vrši svoju zadaću, da što više ojača i učvrsti ovu veliku slavensku planinarsku organizaciju, koja je ujedno i član Međunarodne unije planinarskih saveza.

Dr. **Pretnar** referira, da je S. P. D. osnovalo omladinsku sekciju na teritoriju Dravske banovine i to pod okriljem Ferijalnog Saveza. Školske vlasti u Sloveniji surađuju s planinarskim omladinskim organizacijama. Dr. **Prebeg** napominje kod toga, da je u Savskoj banovini obratno, pa predlaže, da se o tome raspravi i unese u rezoluciju. **Štefanović** govori o istim prilikama i u Beogradu i predlaže da se osnuje Omladinski planinarski savez. Dr. **Prebeg** se protivi tome prijedlogu, jer ne bi bio u skladu sa načelima Saveza. **Gračanin** zagovara da se nastavi sa akcijom kod Ministarstva prosvjete. **Filipović** govori o osnivanju omladinske sekcije i o potrebi promjene sadašnje školske uredbe. Kao rezultat ove rasprave predlaže kongres osnivanje omladinskih sekcija, a gdje se nailazi na smetnje, da se to čini uz suradnju Ferijalnog Saveza. To će se unijeti i u rezoluciju.

Potrebno je da se posveti veća pažnja statističkom radu saveznih društava. Savezna su društva dužna da sreduju i obrađuju planinarsku statistiku i da je šalju Savezu.

Raspravlja se o ponovnom prijedlogu za promjenu i poboljšanje željezničkih povlastica, što će se unijeti u rezoluciju.

Podizanje planinarskih kuća treba da se vrši prema kraju i nacionalnom stilu građenja u izvjesnom području.

Umjesto saveznog blagajnika Vilhara podnosi blagajnički izvještaj član Savezne uprave Pučnik: Izdaci Din. 28.660.50, na članarinu u god. 1935. primljeno Din. 24.787.— Članarina Asocijacije još nije plaćena. **Gračanin** predlaže, da se Savezna uprava postara, kako bi se dobila novčana pomoć od nadležnih ministarstava. Kod rasprave o plaćanju članarine saveznih društava dr. **Prebeg** je mišljenja, da se plati članarina za god. 1935. po 1.— Din od svakog člana tek 1. siječnja 1936. Dr. **Pretnar** objašnjava, da se je dosada plaćala članarina za tekuću godinu po broju članova iz prošle godine. Savezna uprava treba novac u toku godine. Taj doprinos nije ovisan o plaćanju članarine pojedinih društava, nego ga mora da plati savezno društvo. **Babić** predlaže, da se članarina plaća u dva razmaka. Dr. **Prebeg** predlaže obračunavanje koncem godine. Akontacije da se mogu davati tokom godine.

Glasa se o ovome prijedlogu i o prijedlogu **Gračanina**: a) članarina se

plaća prema broju članova na 31. prosinca prethodne godine; b) plaća se polugodišnje. Kongres prima prijedlog Gračanina.

Odobrava se izvještaj nadzornog odbora.

Odobrava se proračun za slijedeću godinu u iznosu od Din. 58.000.—

Dr. Brilej daje objašnjenje o svome referatu o kulturnim zadacima planinarskih društava. Gračanin čita prijedloge za Turistički zakon, koji će ući u rezoluciju.

Raspravlja se o molbi »D. P. za Južnu Srbiju« u Skoplju za prijem u Savez. U svestranoj raspravi o ovoj molbi, pri čemu se dr. Tomišek i dr. Pretnar zalažu za prijem ovog društva u Savez, izjavljuje delegat »Jug« Babić, da nije protiv primanja novog društva u Savez, ali traži da mu se rad ograniči za dvije godine na Skoplje i da mu se preporuči, da radi zajedno sa »Jugom«. Dr. Prebeg izjavljuje, da je »Jug« planinarsko društvo i predlaže isto odgodu prijema. Dr. Bilej je za bezuvjetni primitak toga društva u Savez. Kod glasanja dobiva prijedlog dra. Prebege većinu od preko 6.000 glasova.

U eventualijama govori se o reklamama na željezničkim stanicama i o odnosu prema »Jugoslavensko-zimsko-športskom savezom«.

2. IX. 1935. održan je drugi dan Kongresa u svečanoj dvorani Oficirskog doma. Pored delegata prisustvovali su i izaslanici vlasti i štampe. Kongres otvara predsjednik dr. Tomišek iscrpljivim govorom o postanku Saveza, njegovom radu i uspjesima. Prikazuje opširno planinarski rad i njegovo značenje u Jugoslaviji. Ističe priznanje radu HPD-a. Šalju se pozdravni brzozavi na najviša i nadležna mjestra. U ime domaćine Hrvatskog planinarskog društva, podružnice »Orjen«, pozdravlja kongres predsjednik dr. Orlić.

Prelazi se na izvještaj dra. Pretnara o radu Saveza i saveznih društava, koji postaje iz godine u godinu sve intenzivniji. Tražilo se je da se osnuje u Ministarstvu za fizički odgoj posebni odsjek za planinarstvo. Radilo se je na nacrtu zakona o turizmu. Traži se i poboljšanje željezničkih pogodnosti. Snižene su takse na uvjerenja o vožnji. Velika je pažnja posvećena odgajanju planinarskog podmlatka, što još nailazi na velike poteškoće od strane školskih vlasti. Savez je dao sve potrebne podatke za Alpinistički priručnik Međunarodne unije. Bio je stalno u vezi s Asocijacijom slavenskih planinarskih društava i s Međunarodnom unjom planinarskih saveza u Ženevi. Dalje se u izvještaju iznose statistički podaci. U prikazu rada pojedinih društava iznose se svi najvažniji podaci, koji se odnose na pojedinu savezna društva.

Slijedi referat dra. A. Brileja o kulturnim zadacima planinarskih društava, o čemu ćemo drugom prilikom opširnije izvijestiti.

Nakon toga je referirao Gračanin o Turističkom zakonu, na osnovu čega se i izrađuje odnosni dio u Rezoluciji, koju Kongres usvaja prije svoga završetka.

REZOLUCIJE

X. redovni Kongres Saveza planinarskih društava Kraljevine Jugoslavije, održan

1. i 2. IX. 1935. u Dubrovniku,

zaključio je slijedeće:

L

Neophodno je potrebno, da se u našoj zemlji što prije doneše bilo zakon bilo uredba o unapređivanju planinarstva i turizma, kako bi se u ovoj važnoj grani javne aktivnosti uaijelo više sistema, izvjesnosti, reda i smislenog

rada. S time u vezi savezni Kongres predlaže i moli, da se kroz zakon odnosno uredbu o unapređivanju planinarstva i turizma sprovedu ova osnovna načela:

1. Da se staranje o propagandi, razvoju i unapređivanju planinarstva i turizma ostavi u isključivoj nadležnosti Ministarstva trgovine i industrije, s tim, da se u njegovom okviru obrazuje posebna i što samostalnija uprava planinarstva i turizma;

2. da su ostali resori dužni, da u svima poslovima i predmetima svoje posebne nadležnosti, kada njihov rad tangira interes planinarstva i turizma, obavezno traže i primaju saradnju Ministarstva trgovine i industrije; drugim riječima: da se ne domosi ni jedan zakon, uredba, pravilnik ili kakav načelni propis, koji ima ili bi mogao imati uticaja na planinarstvo i turizam, bez prethodnog saslušanja Ministarstva trgovine i industrije;

3. da Ministarstvo trgovine i industrije, odnosno u njegovom sastavu obrazovana vrhovna uprava planinarstva i turizma, osim koordinovanja aktivnosti onih resora, čiji rad posredno ili neposredno utiče na razvoj planinarstva i turizma, ima da vodi opću turističku politiku, odnosno vrhovno staranje o stvaranju preduslova za razvoj i unapređivanje planinarstva i turizma u cijeloj zemlji, ali

4. da se cijelokupna izvršna uprava planinarstva i turizma prenese u nadležnost banovina odnosno samoupravnih vlasti; dalje

5. da se zakonom moraju obezbijediti minimalna budžetska sretstva za rad i zvaničnih i privatnih činilaca na polju razvoja i unapređivanja planinarstva i turizma, i to u visini, koja odgovara našim stvarnim potrebama i koristima, koje cijela naša država i narodna zajednica ima od planinarstva i turizma;

6. da se neposredan rad na propagandi, razvoju i unapređivanju planinarstva i turizma ima i dalje ostaviti isključivo privatnoj inicijativi, kojoj se mora osigurati i stvarno pružati sve strana potpora, moralna i materijalna, od države i samouprave;

7. da se planinarskim društvima zakonom obezbijedi eksproprijacija i privatnih zemljišta potrebnih za podizanje planinarskih domova i njihovih okolnih uređenja.

Dalje je potrebno,

8. da se zakonom o unapređivanju turizma obezbijedi razvoj planinarstva kao socijalnog i kulturno-odgojnog pokreta: s time u vezi, da se dozvoli školskoj omladini upis u planinarska društva, a da se i nastavnicima stavi u dužnost da saraduju u planinarskim društvima, i to naročito u omladinskim sekcijama planinarskih društava.

I naposljetku potrebno je,

9. da se kako pri Vrhovnoj upravi turizma u Ministarstvu trgovine i industrije, tako i u samoupravnim vlastima, a naročito u zakonskom i uredvodavnom uređenju planinarstva i turizma, na svaki način, obezbijedi obavezna saradnja saveznih organizacija i ustanova privatne inicijative, saradnja, koja se ne će ograničiti samo na zaradno »savjetovanje« nego koja će se i u normiranju turizma, kao i u primjeni tih normi, stvarno osjećati.

II.

Da bi se u što većoj mjeri produžio i razvio kulturni rad u planinarskim organizacijama, savezni Kongres stavio je u dužnost saveznoj upravi:

1. da vodi evidenciju svih predavanja i predavača u saveznim društvima te da se stara o izmjeni predavača i predavanja, kako bi se sva društva međusobno upoznala sa svima planinskim predjelima naše zemlje;

2. da ispita mogućnost i što prije otpočne sa izdavanjem jednog planinarskog ljetopisa, koji bi donosio veće i iscrpane prikaze, planinarskog i naučnog značaja, iz područja svih jugoslavenskih gorskih skupina;

3. da ispita mogućnost i preduzme pripremne mjere za osnivanje jednog velikog jugoslavenskog planinarskog muzeja, koji bi pružao pregledan prikaz naših planina u relijefima, dioramama itd., i na taj način osvijetlio rad, nastojanja i uspjehe naših planinarskih organizacija; dotle pak, dok ne bude bilo moguće ustanoviti jedinstveni jugoslavenski planinarski muzej, da se pristupi prikupljanju materijala i ustanovljenju regionalnih planinarskih muzeja u sjedištima pojedinih društava;

4. da izda jedinstvene propise o organizaciji službe za spasavanje alpinista u svima jugoslavenskim planinarskim društvima.

5. da preduzme što svestraniju akciju, da se i u našoj zemlji izvede zaštita prirode u ugroženim krajevima Jugoslavije; s time u vezi, da se u sporazumu sa stručnjacima i naučnjacima ispitaju i utvrde oni krajevi, koji treba da budu proglašeni nacionalnim parkovima, pa da se postara, da se u tim krajevima konsekventno sproveđe potpuna zaštita prirode; i naponslijektu,

6. da se ispita mogućnost organizovanja jedne — uz odgovarajuću pomoć saveznih društava, države i banovina — planinarske i naučne ekspedicije u malo poznatim ali još potpuno neispitanim i nepoznatim predjelima balkanskih, a eventualno i malo-azijskih planina.

III.

Željezničke povlastice, što ih sada uživaju članovi planinarskih društava, nisu ni dovoljne ni pogodne za normalan razvoj i napredovanje planinarskstva, koje je — pored ostalih — jedno od najvažnijih pionira-pomagalaca u povećavanju unutrašnjeg saobraćaja. Savez stoga ponovno umoljava gospodina Ministra saobraćaja, da izvoli što prije uvažiti davniju molbu Saveza planinarskih društava i § 12 Putničke tarife izmijeniti u tome smislu, da članovi saveznih društava uživaju popust od 50% u grupama od najmanje 3 lica, a kada putuju u grupama od 10 lica, da popust u vožnji iznosi 75%, s tim, da za objave (uvjerenja) za uživanje ovih povlastica ne moraju plaćati nikakvu posebnu taksu.

IV.

Savezni kongres stavlja u zadatak i preporučuje saveznim društvima:

1. da u svome krugu obrazuju omladinske sekcije, radi obnavljanja planinarskih redova, kao i radi sprovođenja jednog sistematskog kulturno-odgojnog djelovanja kod naše omladine;

2. da po osnovnim uputstvima, koja će dobiti od savezne uprave, sređuju i obrađuju planinarsku statistiku;

3. da podizanje planinarskih kuća i domova, kako u pogledu njihovog spoljnog i unutrašnjeg uređenja, tako i u pogledu njihovog smještaja po planinama, vrše na više sistema, vodeći računa da se u pojedinim krajevima podižu zgrade prema nacionalnom stilu građenja u tim krajevima i kako da se uvijek imaju u vidu stvarne potrebe planinarskog pokreta u našoj zemlji, a po načelnim upustvima, koja će dobiti od savezne uprave;

4. da se sproveđe što tješnja i istinski prijateljska saradnja između pojedinih saveznih društava, a naročito onih, koja rade na istom po-

druđu; s time u vezi da se pojedina društva u svojoj akciji međusobno potpomažu i dopunjavaju, kako bi se izbjegao svaki štetan paralelizam u planinarskom djelovanju.

V.

Kongres je naposljetku odlučio, da se naredni XI. savezni kongres održi u Sarajevu.

Na Kongresu je izabrana ova nova uprava: predsjednik dr. F. Tomišek (Ljubljana), I. podpredsjednik dr. Z. Prebeg (Zagreb), II. podpredsjednik dr. M. Behmen (Sarajevo), članovi uprave G. Gračanin (Novi Sad), D. Jakić (Zagreb), A. Pučnik (Ljubljana), J. Cesar (Ljubljana), tajnik dr. J. Pretnar (Ljubljana), zamjenik dr. A. Brilej (Ljubljana), blagajnik F. Vihar (Ljubljana), zamjenici J. Filipović (Sarajevo), R. Stefanović (Beograd), nadzorni odbor dr. M. Hrašovec (Celje), P. Došek (Zagreb), V. Bogdanović (Skoplje).

UČESNICI PLANINARSKOG KONGRESA NA ORJENU

Glavna izletna točka za učesnike ovogodišnjeg kongresa »Saveza planinarskih društava Jugoslavije«, koji je održan mjeseca rujna ove godine u Dubrovniku, bila je uspon na vrh Orjena. Pohvalna je bila odluka Saveza, da svoj kongres održi u Dubrovniku, tom glavnom centru sveukupnog našeg turizma, jer je tim načinom najbolje manifestirana ne samo važnost planinarstva u turizmu već i velika važnost Dubrovnika kao ishodne tačke planinarstva u prekrasnim planinskim predjelima bliže i dalje okoline.

Da je u nizu priređenih izleta bio glavni baš onaj na Orjen, odlučile su ne samo prirodne krasote tog predjela već i vanredna komunikacija, koja spaja Dubrovnik s tom planinom.

Termometar u kavani »Dubravka« pokazao je kod polaska na Orjen u 6 sati u jutro oko 60° topline i svi su osjetili teški val vrućine, dok se nije netko dosjetio šali nekog Amerikanca, koji je tamo objesio termometar sa Fahrenheitovim stupnjevima. Tako je veliko društvo planinara iz sviju krajeva naše domovine krenulo u veselom raspoloženju u autobusima duž Dubrovačke župe, kraj Cavtat-a do Grude, gdje su se izletnici u gostionici Trković kratko vrijeme odmorili od prvog napora vožnje u udobnim autobusima.

Skrenuv sa glavne ceste autobusi su počeli svojim usponom kroz selo Mrćine, ispod ruševine starog Sokol-grada, put Grab-a i samo zvрndanje motorskih zupčanika skrećalo je planinarama pažnju na veliki uspon toga puta. Opet jedna raskrsnica, put se uspinje još strmije, brojne table sa automobilskim znakovima i jedan zajednički usklik oduševljenja. Neočekivano se otvorio pogled na čitav orjenški masiv. Borovik, Goliševac, vrh Orjena, pa na desno mrke stijene Subre sa Zmajevim Ždrijelom, čas gole stijene, čas zelenilo bukovih šuma, a oko vrhunaca tamno zelenilo muljike, sve to je stajalo u neprispodobivom kontrastu sa mirnom bojom Jadrana. Tek gusti oblak pare, koji se je počeo dizati iz hladnjaka jednog autobusa, podsjetio nas je na muku, kojoj bi bili izloženi, da smo morali prevaliti taj put pješke, kako to često običavaju dubrovački planinari.

Mala stanka kraj Ulica, kako se zove tamo jedan mali skup seljačkih kuća. Hladnjak je ugasio svoju žedu svježom vodom iz jednog bunara i uspon je nastavljen do Vrbanja, žandarske stanice u visini od nekih 1000 m, odakle je nastavljen glavni dio uspona na Orjenško sedlo, 1600 m visoko.

Motori autobusa zvrndali su još tužnijim glasom, jer je strmina počela ozbiljnu borbu sa motorskim komjima. Kratko iza Vrbamja cesta vodi kroz prekrasnu bukovu šumu, gdje se zaboravlja na blizinu mora i krša.

Iza Begove Muljike, gdje se nekoć pobiše naši junaci Krivošijanci sa Turcima, otvorio se je opet pogled na Orjen i na Goliševac, pa izgleda upravo nevjerojatno, da je tamo ljudska ruka ukljesala automobilsku cestu u okomite stijene.

Ovo je svakako najidealnija cesta za visokii ispit iz šoferske vještine — priznanju našim šoferima nije bilo ni kraja ni konca. Zavoj pa opet zavoj, iza kojeg slijedi ponovno zavoj, a sve to na oko bez truda, jer je cesta naročito baš građena za automobilski saobraćaj teških teretnih automobila, koji su ovdje tokom rata vršili saobraćaj iz Boke Kotorske za Trebinje.

Uspev se na južni rub kotline Orjenske Lokve svi su se pogledi upravili na prvi cilj izleta, na planinarski dom HPP podružnice »Orjen« u Dubrovniku, koji je sagrađen 1931. godine. Uspon je sve manji, autobusi

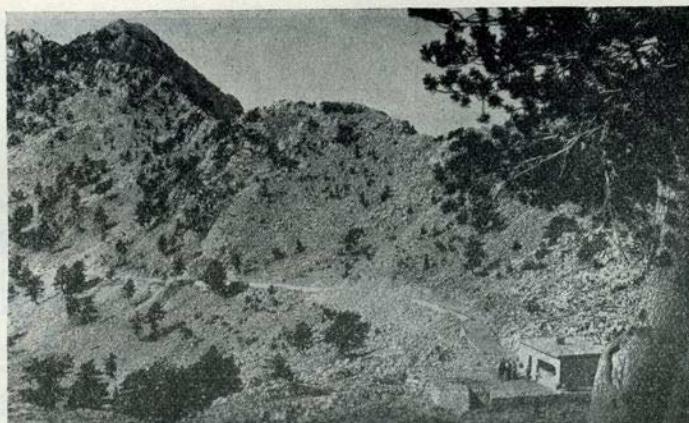

Foto: G. Pany

Orjen i planinarski dom H. P. D. »Orjena«

mijenjaju svoju brzinu i za čas — sakupilo se je čitavo društvo na platou pred kućom, da se dive vanrednom pogledu na Snježnicu i na plavo more. Planinarski dom, građen iz sivog kamena sa čeličnim prozorima i vratima, sa svojim masivnim izgledom posve pristaje u taj silni kameni masiv.

Stvorio se je program — najprije svi na vrh Orjena, a onda objed u kući. Dobro markirani put vodi od kuće u priličnom usponu i za nekih $\frac{3}{4}$ sata planinari već osvajaju vrh Orjena, 1895 m nad morem. Na sjeveru diže se sura stijena Vučjeg Zuba, nekad tromeda između Turske, Crne Gore i Austrije, sada cilj mnogih planinara, koji tamo uz Kršljev Mramor nalaze najrazličitije varijante za penjanje. Između Orjena i Vučjeg Zuba proteže se razvaljena kosa Prasa, pa Čnjila Greda, spram jugoistoka Reovačka Greda sa svojom poznatom stijenom, koja imade pad od nekih 700 m, a koju su dubrovački planinari osvojili još 1930. godine. Po desnoj strani nastavlja se Crljena Greda, pa mrko Zmajev Ždrijelo i pogled na sinje more, od Biokova do Ulcinja. U pozadini reda se Bjelašnica, Prenj planina, Maglić, Volujak, Durmitor, Prokletije, Lovćen, Rumija.

Razgledale su se još bliže snježne špilje, koje za čitavog ljeta obskrbljuju Orjensku kuću sa snijegom, razgledali su se skijaški tereni, koji obiluju snijegom od studenog do svibnja, i gdje pada snijeg i onda, kada već s proljeća u Dubrovniku ekvinokcijalne kiše lijevaju u gustim mlazovima po Stradunu.

Grupa planinara, koja je trebala drugog dana da se uspne na Zmajev Ždrijelo, ostala je do na večer u kući na Orjenskoj Lokvi, dok su se ostali puni oduševljenja rastali od tog jedinstvenog kraja.

Ulogu motorskih kola morali su izletnici na Zmajev Ždrijelo drugog dana da preuzmu na se. Nakon ugodnog noćenja u žandarskoj stanici u Vrbanju, krenuli su prije 4 sata u jutro preko Mokrog Dola do podnožja Subre. Puna $3\frac{1}{2}$ sata trajao je uspon sa podnožja do Orlovnog Korita. Uspinjalo se je rukama i nogama preko stijena i točila. No napor je bio potpuno nagrađen u krasotama toga predjela. U tri stepenice, preko 100 metara visoke, naslagale su se ovdje okomite stijene amfiteatralnog položaja, više nalik na neki miistični hram nego na prirodni planinski kraj.

Foto: G. Pany

Učesnici kongresa pred planinarskom kućom na Orjenu

Ispod najvišeg sloja vodi uska staza u dužini od nekih 800 m do točila, koje valja obići dosta neugodnim prelazima, da se onda nastavi strmi uspon na vrh Domitera, koji zajedno sa masivom Subre čini usjeklinu, koja se vidi već iz Korčule. Dubina te usjekline bit će oko 40 m, a u njenoj sredini stoji okomiti obelisk. Od vrha Domitera spušta se uska i vrlo strma usjeklina tih 40 m na niže, odakle je moguć ulaz u Zmajev Ždrijelo, nad stijenom, koja se skoro okomito spušta do podnožja Subre, kojih 400 m duboko.

Na istočnoj je strani Subre znatno manje strma, ali jednakom neprohodna zbog silnih pećina i pukotina, tako da tek bolji poznavaoč toga kraja može da se probije do Izvora, oko 200 m ispod Ždrijela.

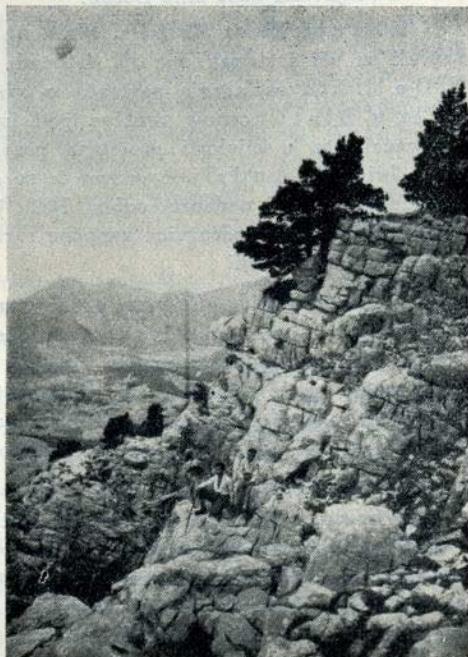
Tu su u jednom vertikalnom procjepu čobani drvenim žlijebovima i preko ljestava doveli u korita vodu, koja izvire duboko u stijeni, pa se je veliko stado koza i ovaca uspelo iz Dubovog Dola, s paše, da se ovdje napoji. Bilo je već 11 sati, kad su izletnici konačno nakon 7 sati hodanja, uspinjanja i veranja stigli ovamo na polsatni odmor.

Ova strana Subre odlikuje se silnim pukotinama. Tako ima baš u blizini Izvora jedna, gdje se nabroje do 4 sekunde, dok se čuje udarac kamenja, koji je bačen u dubinu. Pomoću žičanog konopa vade ovdje seljaci uz životnu opasnost snijeg, kojeg prodaju u Hercegnovom uz cijenu od 20 dinara po tovaru. Dubina te pukotine iznasaće debeljinu jedne horizontalne naslage, a to je oko 100 metara. Nešto je udaljena druga pukotina, gdje se udarac kamena o dno čuje tek iza 6 sekunda, pa je valjda prema tome i dubina gotovo dvostruka.

Nakon $1\frac{1}{2}$ sata vrlo napornog hoda preko škrapa, stijena i klisura, što je konačno zamijenila ugodna šumska staza, eto Vratla. To je prođor između Dobrostice i Radostaka, odakle se brdo spušta ravno u Boku Kotorsku, na Hercegnovi, u visinskoj razlici od 1200 m.

Foto: G. Pany

Ispod Male Subre

Strmi i kameni put sa Vratla preko mjesta Kamen u Hercegnovi siječe na visini od 950 m automobilsku cestu, koja se uspinje do 1200 m te vodi dužnutarnje Boke do Crkvice, gdje se sastaje sa Orjenskom cestom i spušta silnim serpentinama u Risan, poput one, koja vodi sa Lovćena u Kotor. Ova cesta iz Hercegnovog pruža najljepši vidik na Boku Kotorsku, kojoj se u pozadini diže gordi Lovćen sa svoja dva vrhunca Štirovnikom i Jezerskim Vrhom, na kome je grobnica velikog vladika Crnogorskog.

Nakon kratkog odmora u Kamenom završen je i drugi dan izleta. Iz Hercegnovog nastavljen je put parobrodom do Dubrovnika.

Kap. Gjuro Pany

Društvene vijesti

Osnovana podružnica HPD-a u Bugojnu u Bosni. Inicijativom predsjednika sarajevske podružnice dra. J. Flegera održana je 19. listopada ov. god. u Bugojnu konstituirajuća skupština za osnivanje naše podružnice. Skupština je prihvatala predložena pravila i predala ih vlastima na odobrenje. Zaključeno je, da se novoosnovana podružnica nazove »Stožer«. Izabran je privremeni upravni i nadzorni odbor: predsjednik L. Jerg, potpredsjednik S. Ivić-Ivanović, tajnik I. Grgić, blagajnik I. Struić, odbornik P. Mršo, nadzorni odbor: N. Madunić i M. Grabovac. Odmah je upisano do 20 članova. Novoosnovanoj podružnici želimo svaki uspjeh u radu oko širenja hrvatskog planinarskog pokreta i u tim krajevima naše mile Bosne!

Nova podružnica HPD-a u Blatu na Korčuli. L. Andrijić i A. Bosnić sazvali su uži sastanak dne 28. listopada ov. god. u svrhu osnivanja podružnice HPD-a. Nakon razlaganja sazivača o svrsi sastanka jednoglasno se zaključuje, da se u Blatu osnuje društvo pod imenom: HPD podružnica »Spivniki«. Prihvaćaju se u cijelosti pročitana pravila. Nakon odobrenja pravila, za što će se brinuti L. Andrijić, sazvat će se osnivačka skupština, gdje će se izabrati konačni upravni i nadzorni odbor. Naša je vruća želja da se što prije obrazuje ovaj odbor pa da podružnica započne s radom na širenju hrvatskog planinarstva na otočkoj Dalmaciji!

HPD podružnica »Rudnik« u Čabru nastavlja s radom. 12. listopada ov. god. održala je ova podružnica svoju izvanrednu skupštinu, na kojoj je nakon izvještaja starog upravnog odbora izabran slijedeći novi odbor: M. Župan, predsjednik; R. Sušić, podpredsjednik; V. Turk, tajnik; S. Vrus, blagajnik; I. Kvas, knjižničar; Ing. S. Mihalić, M. Klepac, F. Trope i D. Turk, odbornici; M. Pintarić i I. Bohak, nadzorni odbor. Podružnica ima upisanih 47 članova.

Sa VII. redovite sjednice upravnog odbora HPD matice, održane 6. XI. 1935. S velikim se zadovoljstvom prima izvještaj o osnutku podružnice u Bugojnu i u Blatu, o čemu donosimo posebnu bilješku. Ponovno se pretresa pitanje prenosa unesrećenog planinara Linarića iz Ogulina u Zagreb. Na dopis podružnice u Karlovcu, u kojem se izražava strah pred opadanjem broja članova zbog uvedenih weekend-karata i potreba brze intervencije za daljnje povlastice na željeznici za planinare, treba odgovoriti, da Savezna uprava stalno radi na tome i nastoji postići, što se više može. Članovi odbora ponovno preporučuju štednju papira i ostalog pribora u radu unutar društva. S time u vezi izvještava i blagajnik o stanju blagajne i daje perspektivu prihoda i rashoda u budućoj godini. Dr. Janečković ponovno pokreće pitanje sabirne akcije »hiljade« (1000 po 500.— Din), za koju se jednoglasno zaključuje, da se s njom što prije započne, kako bi se mogla dovršiti izgradnja Tomislavovog doma na Medvednici. Posebni će članovi odbora donijeti čitav program rada. Saslušan je i izvještaj nadzornog odbora o pregledu blagajničkih knjiga, koje su uredno vođene.

Predavanje Lj. Griesbacha: Gorski Kotar održano je 14. XI. ov. god. u dvorani Pučkog sveučilišta. U 160 diapositiva prikazao je predavač najljepše krajeve Gorskoga Kotara.

Obnova društvene članarine. Približavamo se koncu godine; svaki član treba da se sjeti svoje dužnosti prema društvu i da što prije uplati članarinu za slijedeću godinu. To mu je potrebno i u vlastitom interesu i zbog raznih pogodnosti, kojima

se može poslužiti samo nakon potpune uplate svote od Din 31.—, od čega otpada na godišnju članarinu Din 25.—, na prinos za kuće i skloništa Din 5.— te na prinos za Savez pl. društva i za Asocijaciju Slav. turističkih društava po Din 0,50. To je u poredbi sa članarinama ostalih društava uistinu neznatan doprinos, koji daje svaki član našem društvu, od kojega za uzvrat prima daleko veće pogodnosti.

Dužnost je svakoga člana da djeluje i na svoje prijatelje, koji još nisu u društvu, da se začlane i time još više ojačaju i onako gустe redove Hrvatskog planinarskog društva. Upisna s legitimacijom i s uputama o pogodnostima iznala samo Din 22.—. Prijave i uplate vrše se u društvenoj poslovnići, Varšavska ul. 2a, dnevno od 8—1 i od 5—8 (u radne dane). Tel. 65-01.

Djelatnost HPD podružnice »Mosor« kroz ljetnu sezonu 1935. god. Premda su meteorološki odnosi u dalmatinskom kršu prilično nepovoljni za planinarsku djelatnost tokom ljeta, ipak je podružnica »Mosor« pokazala i u to doba dosta jaku aktivnost. Početkom mjeseca srpnja poduzelo je nekoliko članova »Mosora« trodnevnu ekskurziju na Biokovo uspevši se na najviše njegove vrhove. Druga pak grupa poduzela je u isto doba četverodnevnu ekskurziju na Velebit i prisustvovala otvorenju dačkih planinarskih domova.

Dne 21. srpnja uslijedilo je otvorenje novih prostorija u Skloništu prof. Giromette na Kamešnici planini (1500 m) uz učestvovanje pedesetak Mosoraša.

Od 3.—8. kolovoza izvršena je nadasve zanimljiva i poučna ekskurzija u sjeverozapadnu Bosnu sa usponom na Vlašić-planinu (1943 m vis.). Na ovoj je ekskurziji učestvovalo 28 članova »Mosora«.

Dne 26. kolovoza, prigodom teške nesreće, koja se bila dogodila u Kozjak planini, a pri kojoj je mlado čobanče upalo u 40 m duboku jamu, predsjednik »Mosora« prof. Girometta odazvao se molbi ucviljenih roditelja i osiguravši sebe i nekog mladog seljaka spustio se u jamu i izvukao mrtvo tijelo te ga predao rodbini na sahranu. Ovaj samaritanski čin HPD »Mosor« ugodno se dojmio zagorskog svijeta.

Dne 8. rujna izvršeno je istraživanje novo otkrivene pećine u Mosoru (Miličevićeva pećina) i podijeljeno uputstvo tamošnjim seljacima za očuvanje sigastih tvorevina a podjednako i za odstranjivanje ruševnog i nanosnog materijala, koji onemogućava pristup u daljnje podzemne prostorije, iz kojih struji jaki pećinski vjetar.

Dne 22. rujna obavljen je u Planinarskom domu na Mosoru zaključak ljetne a početak jesenske sezone. Tom je zgodom, uz prigodni govor predsjednika HPD »Mosora«, uručena drugu A. Seitzu povelja začasnog članstva za njegov uspješni i neumorni rad oko razvoja HPD podružnice »Mosor«.

Nove knjige i časopisi

»Hrvatske planine«. — Album slika hrvatskih planina i krajeva (36 kom.), izrađenih u bakrotisku. Platneni uvez. Izdalo o 60-godišnjici svojoj »Hrvatsko planinarsko društvo«, Zagreb, 1935. Tisak »Tipografije« d. d. — Cijena Din. 40.—

Ovo djelo, u koje je uloženo vrlo mnogo truda i ljubavi i koje ide u red vrlo rijetkih sličnih izdanja kod nas, naišlo je na opće iznenadenje i priznanje čitave hrvatske javnosti. Bez razlike — planinari i neplaninari — svi se slažu u tome, da se ovo djelo može staviti u red najboljih takovih izdanja u inostranstvu i da ovaj album uistinu služi na čast i ponos hrvatskog naroda, čija zemlja

treba da u ljepoti nađe opće priznanje doma i vani. Slike su najbolje sredstvo za propagandu nekoga kraja, pa je tu HPD našlo pravi put za izvršenje svoga kulturnoga zadačka.

Svi zagrebački dnevničari jednodušno izriču svoj povoljni sud o albumu i donose samo nječi pohvale i preporuke, o čemu ćemo u slijedećem broju podrobnije izvjestiti i donijeti izvadke iz njihovih prikaza.

«*Skijaška gimnastika*», Napisao Drago Ulag a. Knjižica sadržaje 30 stranica s nekoliko slika. Vlastita naklada. Zagreb, 1936. Naručuje se kod Ludvika Šefa, Zagreb, Vlaška ul. 72 c. Cijena Din 10.— Novu knjižicu o skijaškoj gimnastici izdao je poznati sportski pisac Drago Ulag a. Knjiga, koja će interesirati naročito planinare-skijaše, ilustrovana je nizom preglednih slika.

U toj je knjižici Ulag a temeljito obradio skijašku gimnastiku. Za uvod je olimpijskim načelom: »Citius, altius, fortius!« naglasio i načelo skijanja, jer početnik kao i majstor moraju imati pred sobom jedan te isti cilj: Napredak.

Posve pravilno kaže autor u idućem poglavljiju o potrebi skijaške gimnastike, da priprema za skijanje nije samo u nabavi skija i cipela, štapova i odijela! Treba još voditi računa i o najvažnijoj »pripravi« za skijanje t. j. o vlastitom tijelu, kojega treba osposobiti skijaškom kondicijom. Dobro je, što Ulagov sistem gimnastike broji samo 16 vježbi i to baš one, koje su za skijanje najvažnije. Ove su vježbe izabrane tako, da harmonično jačaju tijelo, da ga oslobođe od grčevitog držanja i kretanja, da povećavaju gibivost zglobova, da priviknu organe dihanja i srce na skijaške napore i da nas upoznaju s elementima kretanja na skijama.

Knjiga Ulage, poznatog slovenačkog učitelja skijanja, prikazuje skijašku gimnastiku sa jedne move i originalne strane, dobro je ilustrirana i lako pisana, pa je zato preporučujemo.

»*Tätigkeitsbericht 1929—1934*« der Bergsteigengruppe der Sektion Österreichischer Turistenklub des Deutschen und Österreichischen Alpenvereines, Wien 1935. — Posvećeno uspomeni mrtvog druga K. Reitschneidera daje ovo opsežno djelo (sa 130 str.) iscrpljivi prikaz višegodišnjeg nastojanja i brojnih uspjeha članova njem.-austr. alpskog udruženja u svladavanju domaćih i nostranih vrhova. Pobjojani su svi usponi iznad 1500 m (sa skijama) odnosno 1800 m, koje su izvršili članovi udruženja. Osim toga su opisani i crtežima popraćeni prvenstveni usponi u alpskim i izvanalpskim područjima, čime je dat pregled sveukupnog društvenog djelovanja, koje nije moglo da zaustavi ni današnje teško vrijeme.

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi. — Revue du Club Alpin Suisse. Bern. Listopad 1935.: Schweizerisches Alpines Museum in Bern (R. Zeller). — Neue Bergfahrten in den Schweizer Alpen. — Il paesaggio ticinese (M. Jäggli). — Skiheil au cœur de l'été (O'Connor). — Brouillards au Brunegghorn (E. R. Blanchet). — Un monde à part dans Alpes (F. Sieveking).

Austria-Nachrichten. — Herausgegeben vom Alpenvereins-Zweig Austria. Wien. Listopad 1935.: Olympia 1936. (Pichl). — Sonne und Nebel in den Bergen (F. Hader).

Věstník Klubu alpistů českoslov. v Praze.

Listopad—Prosinec 1935.: Výcvík v horolezectví ve Švýcarsku (A. Fieischer) — V listopadu na Vitošu (L. Škvor). — Hruboskalsko (Ing. Gottmann). — Julske Alpy (P. Z. Pilnáček). — Hory a slunce (Ing. F. Gryner). — Cvičme poetivěji (J. Janečka).

Der Gebirgsfreund. — Nachrichten der Sektion Österr. Gebirgsverein des D. u. Öst. Alpenvereins, Wien.

Listopad 1935.: Die Oesterreichische Kaukasus—Expedition 1935. — Zehn Jahre Bergsteigerschule des Ö. GV. — Rudolf L. Kusdas †.

Studeni 1935.: Urlaubserinnerungen... (F. Müller). — Die 40-Jahr-Bestandsfeier der Tünnitzer Hütte.

Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. München.

Listopad 1935.: 61. Hauptversammlung des D. u. Ö. A.-V. in Bregenz am 1. September 1935. — Kaukasusfahrt Oesterr. Sektionen d. D. u. Ö. A.-V. 1935. (R. Schwarzgruber u. Dr. L. Obersteiner). — Der Kederbacher (Dr. A. Dreyer).

Studeni 1935.: Die Kaukasusfahrt der Sektion München. — Bergfahrten im Gamsfeld- und Rinnkogelstock (K. Wieder). — Das Schigebiet um die Sillianer Hütte (Dr. F. Sieger). — H. Dülfer und H. Fiechtl, zwei Meister im Fels (F. Schmitt). — Jagdliches aus dem Karwendel. — Wildbeobachtungen beim Bergsteigen (Dr. A. Herzog). — R. v. Klebelsberg's Geologie von Tirol (Dr. R. R. v. Srbik). — Die Turistenvereine in Norvegen und Schweden (F. Heinrich). — Die Zeitschrift des Mountain Club of East Africa (Dr. K. Erhardt).

Casopis turistů. — Mesičník Klubu českoslov. turistů, Praha.

8, 1935.: Město červené ruže (J. Hrdlicka). — Jihoceskou Kanadou (J. Měštan). — Soos, odkaz pravěku země (dr. K. Havlka). — Ako sme dosiahli spojenie Domice a Baradlou (V. Bernický). — Jestě o Domici (Dr. J. Kašpar). — Dve apomijene pamiatky pobarokního klasicizmu (Dr. I. Honl). — Setkání se zvraty (F. Palma).

Peñalara. — Revista ilustrada de alpinismo. Madrid.

Kolovoz 1935.: Las focias de Rio Aller y el puente de Vegarada (E. Ribeira). — Un Monte de Animas (G. Gallardo). — Skijede izvještaji o internacionalnom kongresu alpinista, o federaciji te razne vijesti o usponima, podružnicama, skloništima i t. d.

La Montagne. — Revue du Club Alpin Français, Paris.

Listopad 1935.: Trois journées d' amitié alpin franco-italienne. — Le montagnes de l' Ubaye (P. Olliçon). — Les versants Sud des Bans (E. Frendo). — Information.

Österreichische Alpenzeitung. — Herausgegeben vom Österr. Alpenklub, Wien.

Studeni 1935.: Kederbacher und Preiss (F. Schmitt). — Der Südostgrat der Cima dei Preti (M. Debalkova). — † Hans Baumeister. — Das Unglück an der Morgenhorn-Nordwand.

Berg und Ski. — Zeitschrift des Alpenvereins Donauland, Wien.

Studeni 1935.: Der Vesuv (Dr. B. Singermann). — Herbsttage im Nordkalk (Dr. A. Hartwich). — Ein achtjähriger Kampf in Asien (Sven Hedins Vortrag). — Fahrtenberichte u. a.

Rivista mensile del Club Alpino Italiano. Roma.

Listopad 1935.: Dal Monginevro ad Altacamba (A. Manaresi). — Il Convegno franco-italiano in Delfinato ed in Savoia. — La Crete »Grauzaria», m. 2068 (A. Moro). — La prora armata (Prof. V. Cesare Marchi). — Nel Gruppo del Gran Paradiso (Prof. Gi. V. Amoretti). — Apostoli, Roccia Viva, Tribolazione (E. Adamo). — Il segnavia (Avv. C. Sarteschi). — L'alpinismo e il Club Alpino alla Mostra nazionale della sport (G. De Luca).

Iz uredništva i uprave

Obnova preplate za »Hrvatski planinar«. Uprava »Hrvatskog planinara« poziva sve članove i prijatelje HPD-a, da joj živom međusobnom propagandom pribave što više novih pretplatnika na glasilo, koje će sa 1936. godinom ući u svoje 32. godište. Ovogodišnji su pretplatnici sigurno uvidjeli vrijednost »Hrvatskog planinara« pa će mu i dalje pokloniti svoje povjerenje i što prije obnoviti pretplatu, o kojoj ovisi daljnje usavršavanje lista. Pretplata iznaša za članove HPD-a Din 50.—, za dake i naučnike Din 40.—, za nečlanove Din 60.—. Pretplata se može uplatiti i u polugodišnjim srazmјernim obrocima. Pretplatu prima samo H r v a t s k o plan. društvo u Zagrebu, Varsavská 2a, tel. 65-01. Upozoravaju se sve naše podružnice, da pretplatu na HP ne uvrštavaju među ostala svoja dugovanja matici, nego da je na priloženom čeku pošalju odmah matici, kako bi se na taj način omogućilo nesmetano izdavanje časopisa.

Zahvala za besplatnu suradnju. U velikoj i nesebičnoj ljubavi prema našem planinarstvu i u želji da aktivno potpomognu usavršavanje našega časopisa neki se suradnici odriču zaslужenog honorara i ustupaju ga fondu za podizanje »Hrvatskog planinara«. Tako se odrekoše svoga honorara gg. M. Čubelić, prof. U. Girometta, prof. dr. I. Horvat i dr. M. Pražić, pa im uprava lista i na ovome mjestu najtoplijje zahvaljuje.

Poziv na suradnju. Uredništvo HP nastoji i dalje da sadržaj lista učini što raznoličitijim, da u njemu budu zastupani ne samo radovi planinara nego i radovi stručnjaka. U tu se svrhu uredništvo obraća ponovno svim prijateljima lista, kojima je uistinu stalo do napretka HP-a, da pošalju svoje priloge, koji mogu biti raznog sadržaja i karaktera. Rad svakog iskrenog planinara treba da dođe do izražaja. Uredništvo moli sve društvene fotoamatere, da mu šalju uspjele snimke naših planina i krajeva, koje su nam potrebne i za naslovnu sliku na omotu. Rukopise i slike prima urednik Dr. F. Kušan, Zagreb, Vinogradnska c. 33, I.

**Sretan Božić i Novo Šjeto želi svim svojim
pretplatnicima i prijateljima**
Uredništvo „Hrvatskog planinara“

SADRŽAJ: Dr. J. Poljak: Lokvarska pećina (sa 5 sl.), str. 353. — L. Horvat: Vražji prolaz kod Skrada (sa 2 sl.), str. 359. — Dr. L. Marić: O izvorima na Medvednici (sa 3 sl.), str. 363. — M. Č.: Izlet H. P. D.-a maticе na Velebit, str. 367. — T. Bedenko: Skijaški izlet u listopadu, str. 370. — X. Kongres Saveza plan. društava, str. 371. — Kap. G. Panay: Učesnici plan. kongresa na Orjenu (sa 3. sl.), str. 376. — Društvene vijesti, str. 380. — Nove knjige i časopisi, str. 381. — Iz uredništva i uprave, str. 384. — Prilози: Zima na Medvednici (B. Barisec) i Rossijeva kuća (HPD) pod Pasarićevim kukom u Velebitu (J. Plaček).

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (daci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varsavská ulica 2a. — Odgovorni urednik: Dr. Fran Kušan, Vinogradnska cesta 33/I. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar: »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskar ugovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.